

УДК 725.1(477)“20”

Вадим Куцевич*доктор архітектури, професор,
дійсний член Української академії архітектури*

Архітектура громадських будівель і споруд в Україні на початку ХХІ ст.

Анотація. У статті розглядаються сучасні напрямки розвитку архітектурної типології громадських будівель і споруд в нових соціально-економічних умовах в Україні.

Ключові слова: архітектурна типологія, комфортність, доступність, надійність, стійкість, архітектурно-планувальна організація.

Вдосконалення архітектурної типології і нормативної бази проектування громадських будівель та споруд як інструмента регулювання та контролю якості проектування цих об'єктів нерозривно пов'язано із загальним процесом переходу України до ринкової економіки та децентралізації системи управління. Виходячи з цього, у сфері цивільного будівництва почав здійснюватися диференційований принцип задоволення якісно зростаючих потреб населення щодо підвищення рівня забезпеченості населення комфортним житлом та об'єктами обслуговування [1].

У наш час з'являються нові типи підприємств, закладів і комплексів громадського призначення, відмінні від масових традиційних типів. Якщо раніше на основі нормативних документів вирішувалися задачі більш планово-економічного використання ресурсів для масової житлової забудови і вказувався однозначний розрахунковий цифровий показник (із відхиленням не більше 5%), то у чинних державних будівельних нормах дається мінімально доступна величина. Це дозволяє вводити, за необхідності, показник комфортності (якості) об'єкту, який залежить від багатьох факторів, в тому числі й від застосування прогресивних технологій, економічних можливостей замовника, потреб відвідувачів тощо.

Розвиток демократичного суспільства потребує швидкого реагування на нові соціальні замовлення у формуванні архітектурної типології сучасних закладів і підприємств обслуговування. Так, відповідно до нових положень діяльності загальноосвітніх шкіл [2–4] впроваджується поділ їх на три рівні (ступені): початковий (1–4 кл.), основний (5–7 кл.) та старший (10–12 кл.). Діюча мережа шкіл не відповідає новим вимогам, особливо це стосується формування системи початкових шкіл. Проблемою стало розміщення у мікрорайоні декількох повних середніх шкіл від першого до одинадцятого (тепер — дванадцятого) класів [3–5].

Водночас, мережа дошкільних закладів за останні роки дуже скоротилася через зменшення народжуваності, що призвело до закриття великої кількості дитячих ясел-садків. Перспективним напрямком розвитку

дитячих дошкільних та шкільних закладів є формування комплексів “Дитячий садок — початкова школа” [5], а також створення спеціалізованих шкіл для старшокласників із збільшеним до 1,5–2 км радіусом обслуговування на рівні житлового району і, нарешті, з метою економії території та поліпшення якості навчання — формування різноманітних шкільних комплексів на 12+36, 24+24, 24+36, 36+36 класів тощо.

Прикладом сучасного підходу до архітектури навчальних закладів є об’ємно-просторове вирішення і архітектурно-планувальна організація учбово-виховного комплексу “Українська школа-гімназія” у м. Сімферополі (арх. Т. Шеремет, А. Гончаров).

Так, архітектурно-планувальна організація закладу досить чітка і складається із шести блоків, об’єднаних між собою переходами. Об’ємно-просторове вирішення комплексу підпорядковується логіці функціонування навчального закладу.

Застосована авторами планувальна структура навчального закладу сприяє вдосконаленню умов проведення навчального процесу і використання сучасних технологій. Введений додатковий до нормативного набір клубно-видовищних, медичних і допоміжних приміщень дозволяє організувати різного роду виставки, студії для роботи в гуртках, місця психологічного розвантаження та ін.

Архітектурно-просторові вирішення сучасних шкіл дозволяють взяти на себе функції колишніх дворів, і саме містобудівне поняття подвір’я зникає, особливо у нових житлових районах.

Це стосується так званих атріумних шкіл, які мають перекриті внутрішні подвір’я із верхнім природним світлом, що дає можливість створити комфортні умови для спілкування і рухливих ігор школярів. Вдале вирішення атріумного простору реалізовано у школі № 78 по вул. Ш. Руставелі у м. Києві (арх. І. Авдєєв, С. Бабушкін, В. Ісак; худ. І. Новаківський).

Підприємства торгівлі, побуту та харчування — одна з найбільш розповсюджених і затребуваних галузей у сфері громадського обслуговування. Впровадження ринкових відносин, зміни форм торгівлі та формування нових типів будівель та споруд цієї галузі обумовлюють необхідність створення нових перспективних типів: магазинів, спеціалізованих магазинів, супермаркетів, гіпермаркетів, мінімаркетів, торговельних центрів та торговельно-розважальних комплексів [6].

Слід відзначити, що з набуттям чинності ДБН В. 2. 2-23:2009 “Будинки і споруди. Підприємства торгівлі” змінився принцип розрахунку не-торговельних приміщень магазинів, закладений ще у радянських нормах, що призводив до того, що 60% загальної площі будинку припадало на приміщення для приймання, зберігання, готування до продажу товарів, приміщення службово-побутового призначення. Ці зміни, які відбулися у подальші роки щодо термінів і способів зберігання та готування товарів до продажу, зумовили необхідність скоригувати вказану вище пропозицію на користь збільшення питомої ваги торговельної площі об’єктів торгівлі.

Створення кооперованих типів будівель найбільш доцільне в умовах місцевих громадських центрів, у яких можуть бути враховані конкретні потреби того або іншого житлового утворення. Прикладом такого напрямку може слугувати торговельний центр “Акта” у м. Дніпропетровську (арх. О. Дольник, Т. Свирежева, О. Подушкіна та ін.), загальною площею 966 м², розташований в історичному середовищі, торговельний центр “Золоте кільце” у м. Донецьку (арх. В. Романчиков, С. Ільїн), торговельний центр “Акта” — компактний двоповерховий центр, запроєктований із атріумом, який перекритий двоскатною покрівлею. За периметром атріума, на галереях розташовані торговельні зали.

Багаторівневий громадсько-торговельний центр “Арена-Сіті” (арх. В. Жежерін, Ю. Серьогін, В. Чемарьов), загальною площею 14000 м², є складовою частиною торговельно-офісного центру “Бесарабський квартал” у Києві. На п’яти поверхах центру розташовані магазини і бари, на шостому — офісні приміщення. Загальний об’єм будівлі композиційно доповнює три башти. На експлуатованій покрівлі запроєктовано ресторан із оглядовими майданчиками, в баштах — бари. Пішохідний простір розташовується на терасах. На нижньому пішохідному рівні передбачена овальна площа з місцями відпочинку відвідувачів, декоративним басейном, інформаційними і рекламними установками.

Визначальною особливістю пішохідних просторів є організація пасажів і багатосвітних атріумів у двох, п’яти і більше рівнях. Як приклад можна навести торговельно-виставковий центр “Мандарин Плаза” у м. Києві (арх. В. Жежерін, Ю. Серьогін та ін.) із загальною площею 22500 м². Він також є складовою частиною торговельно-офісного центру “Бесарабський квартал”. Два поверхи цього об’єкта розташовані нижче планувальної відмітки землі. Центральний атріум, покритий прозорим куполом з двома ескалаторами і панорамними ліфтами, об’єднує пішохідні рівні і магазини з першого до п’ятого поверху. На шостому і сьомому поверхах запроєктовані офісні та виставкові приміщення.

Останнім часом набуло розвитку проектування і будівництво торговельно-розважальних комплексів, де крім торговельних підприємств, які займають, як правило, 60% площі, 30% віддається до розважальної частини, а 10% на побутові послуги і фудкорті. Близьке об’єднання торгівлі з індустрією дозволяє напряму пов’язане з активним розвитком торговельно-розважальних комплексів (магазини, кінотеатри, боулінг, дитячі майданчики, ігрові автомати, ресторани, кафе).

Об’ємно-просторова структура торговельно-розважальних комплексів (ТРК) залежить від ступеня об’єднання підприємств і закладів обслуговування, що суттєво відображається на характері формування в них пішохідних просторів. Так, кооперування об’єктів обслуговування у єдиному комплексі дозволяє збільшити підприємство за рахунок інших, видозмінення їх призначення, усунення дублювання груп приміщень, суттєво впливає на формування пішохідних просторів, визначають організацію його гнучкої об’ємно-просторової структури, універсальної

композиції плану, багатоцільового призначення окремих елементів обладнання і благоустрою.

Торговельно-готельний центр “Либідь Плаза” у м. Хмельницькому (арх. А. Москаленко, М. Топоркова, В. Довгич та ін.) — це приклад формування унікального дев’ятиповерхового центру. Архітектурної виразності йому надають дзеркально-скляні зовнішні стіни площею більше 3000 м² і об’єм шахти панорамного ліфта, яка на рівні шостого і сьомого поверхів не має зв’язку із основним об’ємом будівлі, а тільки на останньому об’єднується з ним галереєю динамічних окреслень.

Перші три поверхи центру і пасаж відведено під торгові зали, на четвертому поверсі функціонує боулінг-клуб і ресторан. На п’ятому поверсі містяться розважальні заклади. Наступні поверхи займає готель, а на дев’ятому поверсі розташований ресторан. На експлуатованій покрівлі — оглядова площадка, а в підземній частині — оздоровчий комплекс.

У сучасних підприємствах харчування передбачається визначати клас об’єкта, що складає сукупність відмінних ознак певного типу будівлі, яка характеризує рівень вимог до продукції власного виробництва і закуповуваних товарів, умов їхнього споживання, організації обслуговування та дозвілля відвідувачів. Так, за ступенем комфорту, рівнем обслуговування і обсягом наданих послуг (згідно з положеннями ДБН В.2.2-25:2009 “Підприємства харчування (заклади ресторанного господарства)”) ресторани і бари поділяються на три класи: люкс, вищий і перший.

У київському багатофункціональному комплексі “Ультрамарин” (арх. Д. Антонюк, О. Дума, В. Саламатин, Т. Саламатина та ін.) під одним дахом співіснують казино, ресторани, боулінг, кафе і кінотеатри.

Кафе і бари розташовані на різних поверхах у безпосередній близькості від боулінгів та мультиплекса. Їхні інтер’єри виконані у стилі промислового дизайну із легким відтінком high-tech. Відкриті конструкції приміщень виступають як частина декору. Інтер’єр ніби повернуто навиворіт, демонструючи інженерні комунікації, які забезпечують життєдіяльність простору — на стелі відкрита проводка, повітроводи і інше устаткування, одягнено у сріблясту упаковку. Товщина, матеріал несучих конструкцій надають інтер’єру статечності і потужності, а сріблястість упаковки — легкості і повітряності. Інтер’єр навмисно зроблено не розкішним, а демократичним, розрахованим на середній клас. Водночас, обладнання, меблювання і аксесуари вибрано дорогі.

Усі рівні комплексу об’єднані між собою ліфтами і сходами. Одні з них, які розташовані у башті, проявляються в інтер’єрі другого поверху у вигляді частини великого циліндра. Його криволінійну поверхню оживляє зображення цікавих фігур у яскравому одязі — барвистий акцент інтер’єру бара у мультиплексі “Батерфляй”. Динамічно відкритий простір кафе і барів, підкреслюється прозорими скляними конструкціями сходів, об’єднуються із зовнішнім світом завдяки суцільному зашкленню фасадів.

На третьому поверсі знаходиться зал ресторану “Оазис” із концертною площадкою і суши-баром. До його інтер’єру також введені металеві

конструкції, проте, “промисловий” стиль пом’якшується драпіруванням штор, аксесуарами і світильниками. Частину площі займає банкетний зал, який має вихід на відкриту терасу, де за бажанням можна влаштувати барбекю.

Прикладом сучасного вирішення інтер’єрів закладів ресторанного господарства є дитяче кафе та кафе “Кроманьонца” (арх. О. Волосовський) у центрі сімейного дозвілля “Дивосвіт” у м. Києві. Якщо у першому кафе інтер’єр формується на основі техніцизму і конвенціональної стилізації для створення ігрового простору, то у другому — зроблена спроба об’єднати високотехнологічний фаст-фуд з елементами первісного життя людини.

Демократизація суспільства, розширення зв’язків із світовою спільнотою, розвиток туристичної галузі виявляє необхідну потребу у створенні відповідної матеріально-технічної бази готельного господарства, яка б відповідала стандартам ЄС. Так, в Україні діє ДБН В.2.2-20:2008 “Будинки і споруди. Готелі”, рівень комфортності готелів визначається кількістю зірок: від п’яти- до однозіркового із різноманітними типами номерів: президентський апартамент; апартамент; дуплекс; люкс; напівлюкс; студіо; номери I–V категорій. Співвідношення площ номерів, кількість житлових кімнат та підсобних приміщень, санітарно-технічне обладнання, укомплектування, інвентар, телефонний зв’язок, електротехнічне обладнання є вагомими показниками рівня комфортності у готелях [7].

Прикладом створення на пострадянському просторі професійних сервісних апартаментів довготривалого помешкання “Сенатор Апартамент” — п’ятизірковий готель “Hyatt Regency Kyiv” (арх. Я. Віг). Розташований в історичному центрі міста у безпосередній близькості від Софійської площі, готель розрахований на 234 номери (включаючи 25 люксів) і є одним з найкращих місць для розміщення у столиці України ділових людей, VIP-туристів. До складу приміщення готелю входять: паркінг, дванадцять функціональних залів загальною площею близько 1000 м², спа-салон, фітнес-центр з басейном, кардіотренажерами, саунами і гідромасажними ваннами.

До вдалих архітектурних вирішень засобів тимчасового розміщення можна віднести готель “Золото Карпат” у м. Стрий Львівської обл. (арх. О. Базюк), “Президент-готель” у м. Київ (арх. Ю. Набок, Н. Клименко), готель “Прем’єр Палац” у м. Києві (арх. М. Дьомін), готель “Лідія” в м. Алушта (арх. Ю. Новицький).

Нові суспільні відносини на рубежі ХХ–ХХІ століть обумовили появу відповідних просторів громадських будинків і споруд. Так, у середині 1990-х років кредитно-фінансова функція перетворилася у домінуючу, а в символ часу — будівлі банків. До таких об’єктів можна віднести: бізнес-центр у м. Одесі (арх. М. Повстанюк), АБ “Брокбізнесбанк” у м. Києві (арх. Г. Хорхот, І. Руднева, І. Білявська та ін.), головний офіс УКРЕКСИМБАНКУ у м. Києві (арх. І. Шпара, В. Зубченко, В. Рибак), Київську промислову палату у м. Києві (арх. О. Донець, І. Крехо-

вецький), офісно-діловий центр “Horizon Office Towers” у м. Києві (арх. О. Комаровський, О. Московчук, І. Бурдін та ін.), Бізнес-центр “Айсберг” у м. Києві (арх. Я. Віг).

У архітектурі будівлі бізнес-центру “Айсберг” авторський колектив зробив спробу тактовно поставитись до історичного середовища вулиці Жилианської у м. Києві, де містяться багато бізнес-центрів (БЦ). У цьому комплексі фронтальна частина виконана на історичній основі старовинної будівлі, а в глибині піднято основний об’єм, який не чинить візуального тиску на простір вулиці, а гармонійно поєднується із загальним ансамблем.

До недоліків у планувальній організації БЦ слід віднести неповну забезпеченість робочих місць природним освітленням та відсутність у комплексі конференц-залу. Слід відзначити, що загальним недоліком у проектуванні багатьох українських банків є не вирішеність питань щодо організації паркінгів.

Перехід до полівалентної ділової діяльності межі віків вивів до числа превалюючих універсальні, адміністративні будівлі бюро і офісів. Прикладом можуть слугувати: новий комплекс міськвиконкому у м. Харкові (арх. М. Рабинович), адміністративний будинок на вул. Садовій у м. Києві (арх. О. Комаровський, О. Московчук), конституційний суд України у м. Києві (арх. Я. Віг, М. Левандовський), а також посольства Голландії (арх. Ханс ван Бик, Рене Суверийн, Дорте Кристенсен, Сандра де Стор-Кіасман, В. Заплатніков, Л. Меркулова та ін.) та Німеччини у м. Києві (арх. Р. Гросман, І. Іваницький та ін.).

Культурологічні та ціннісні передумови вирішення проблеми організації соціально-культурного обслуговування повинні визначитися повагою до прав осіб, їхніх культурних традицій. Так, відродження української культури, тяжіння до нових форм обслуговування та, зокрема, розвиток театрального мистецтва і кінематографу вимагає формування сучасних театрів та багатозальних кінотеатрів [8].

Нова будівля Київського державного театру ляльок (арх. В. Юдін) створена на основі реконструкції кінотеатру “Дніпро”, побудованого ще у 1937 році. Будівля театру нагадує казковий палац, де присутні усі його елементи — флюгери, башточки, високі вікна. Мозаїчне панно “Павич” художника Б. Фролова, збережене із будівлі кінотеатру, прикрашає головний фасад театру. Ділянка театру є частиною існуючого парку.

У театрі дві зали для глядачів — на 300 і 110 місць. Важлива особливість його обладнання є використання освітлення залів LED-технологій, які застосовані вперше у вітчизняній театральній практиці і відрізняються високими експлуатаційними якостями.

В об’ємно-просторовому вирішенні театру проявляється цитування баштових завершень із “Замку Річарда”, що на Андріївському узвозі в Києві. На жаль, виникають проблеми під час підходу до театру, бо влаштовані незручні довгі сходи, що не мають огорожі з поручнями.

До досягнень у театральній архітектурі України слід віднести і реконструкцію театру ім. О. С. Пушкіна (арх. М. Рабинович) у м. Харкові. В цьому об'єкті об'ємно-просторове вирішення, дизайн інтер'єрів, технічні та інженерні рішення, закладені при оснащенні сцени та глядацької частини театру, вирішені на європейському рівні.

Багатозальні кінотеатри — мультиплекси — це нова форма об'єктів кінопоказу та кіно бізнесу, що поступово завойовує популярність і відповідає європейським стандартам багатофункціональності. До складу приміщень мультиплексів, крім основних приміщень — кінозалів з кінопроекційними комплексами, входять ресторани, кафе, ігрові салони, клубні приміщення, виставкові та танцювальні зали з небаченим досі комфортом у фойє, вестибюлях і залах для глядачів, які обладнуються новітнім кіно- і відеообладнанням [9]. Прикладом є багатозальний кінотеатр у складі комплексу “Ультрамарин” у м. Києві (арх. Д. Антонюк, А. Дума, А. Семенова та ін.).

Новими типами об'єктів культури є центри дозвілля та розваг, які повинні забезпечувати умови для багатогранної діяльності, відповідати різноманітним індивідуальним здібностям і навичкам відвідувачів, активізувати їхню творчу співучасть в організації дозвілля. У таких центрах передбачається проведення театралізованих видовищ та різних розважальних програм, клубно-гурткова діяльність, рухливі ігри та розваги, технічні атракціони, логічні та ділові ігри, фізкультурно-оздоровчі заняття [10].

У композиційних прийомах молодіжних центрів дозвілля на даний час застосовуються елементи атрактивної архітектури. Прикладом такого напрямку є центр дозвілля молоді “Дивосвіт” у м. Києві (арх. М. Гершензон, І. Хоменко, С. Добровінський, Н. Лагутенко та ін.). Цей центр ніби складений з елементів дитячого ігрового конструктора. Є тут і традиційний куб, і конус, і куля, і паралелепіпеди. Вдень вони виблискують на сонці яскравими кольорами скляних боків, а в темряві світяться мерехтливими вогнями, всіма кольорами веселки.

Новим типом розважальних об'єктів в Україні є казино. Так, наприклад, казино “Імперіал” (арх. І. Редкін, В. Згоняйко) загальною площею 380 м² виникло на основі нічного клубу “Сайгон”. Казино має ультрасучасний фасад, облицьований металевим хвилястим сайдінгом, індивідуально розробленим і виготовленим спеціально для цього об'єкта.

У сучасному урбанізованому суспільстві є унікальною роль фізичної культури і спорту як компенсатора зниження фізичної активності, як діяльності, що пропонує систему корисних для кожної людини цінностей, що сприяють можливості змінити одноманітний спосіб життя сучасної людини.

Так, фізкультурно-спортивний комплекс “Олімп” у м. Південний Одеської обл. (арх. Ю. Серьогін, А. Дощенко, А. Гудименко) відрізняється визначенням масштабу і місця споруди, застосуванням високоху-

дожніх деталей. В цьому унікальному комплексі проводяться змагання різного рівня, включаючи і міжнародні.

Протягом останніх двадцяти років в країнах Європи будуються водно-розважальні комплекси для проведення дозвілля. Криті аквапарки отримали широке розповсюдження в Західній Європі, є унікальними центрами дозвілля, які приваблюють відвідувачів широким спектром релаксаційних послуг у будь-яку пору року: захоплюючі водні атракціони, в яких поєднуються лікувально-оздоровчі функції, традиційні види спорту (теніс, боулінг, більярд), ресторани, кафе і бари.

Першою спробою створення аквапарку в Україні був критий аквапарк “Посейдон” у с. Чабанка Одеської обл. (арх. В. Финько) із побудованим штучним рельєфом для створення різниці у відмітках. Розвитком цього напрямку може слугувати проект аквапарку на о. Тельбін у м. Київ (АБ “Єжов”). Автори проекту формують водно-розважальний комплекс постійної дії із розвинутим житлово-готельним центром.

Нова незалежна держава потребує розвитку високих досягнень професійного спорту та його матеріально-технічної бази. За останні роки побудовані об’єкти з оригінальними архітектурними вирішеннями та розширеним складом приміщень. Прикладом є учбово-спортивна база ФК “Динамо” у Кончі-Заспі (арх. В. Оксуюковський, І. Коваленко) та спортивний комплекс “Іллічівець” у м. Маріуполі.

На часі формування нових типів спортивних споруд — спеціалізованих футбольних стадіонів. Так, стадіон “Ювілейний” у м. Суми (арх. В. Биков, І. Лукаш) зведено у центральній частині міста у структурі міського парку, живописно розташованого уздовж р. Псел. У цьому об’єкті вперше в Україні реалізовано функцію футбольного стадіону значної місткості (25800 місць) із розвинутою інфраструктурою, яка відповідає сучасним вимогам ПФЛ України і УЄФА.

У зв’язку із проведенням футбольного чемпіонату Євро-2012 в Україні будуються нові та реконструюються існуючі стадіони у Києві, Донецьку, Львові, Харкові, Дніпропетровську та інші.

Реконструйований стадіон “Дніпро” у м. Дніпропетровську (арх. Ю. Серьогін, Т. Малишева, А. Жубинський, О. Дихтєвський, І. Никитіна та ін.) розташований у центральній частині міста. Чаша стадіону представляє собою складчасту залізобетонну конструкцію, яка тримається на монолітному каркасі. Її об’єм забезпечує можливість розміщення 31 тис. глядачів, що відповідає вимогам УЄФА для проведення міжнародних офіційних зусрічей.

На основі установки консольного навісу над трибунами стадіону організовано необхідний захист глядачів від атмосферних опадів і сонячних променів. Супутньою інфраструктурою стадіону скоро стане готельно-розважальний комплекс, а також аквапарк.

Стадіон “Донбас Арена” у Донецьку (проектувальник: ARUPSPORT) — це п’ятизірковий стадіон за акредитацією УЄФА на 50 тис. місць для глядачів, перший у Східній Європі. Об’ємно-просторова композиція

стадіону формується з овальної форми споруди, скляних кругових фасадів і скляної покрівлі. Завдяки застосуванню зовнішньої підсвітки фасаду стадіон буквально блищить у вечірній час.

Місця для глядачів розміщені в одній чаші, а не у чотирьох окремих трибунах. Це одна з основних характеристик споруди. Перший ряд сидінь закруглений, щоб забезпечити глядачам кращий огляд.

Споруда стадіону складається з трьох рівнів і двох корпоративних з VIP-ложами, ресторанами і барами. На усьому стадіоні будуть розташовані різноманітні точки харчування. Для забезпечення безпеки, управління спорудою, доступності на стадіон, продажу квітів застосоване найсучасніше обладнання.

Крім споруд для високих спортивних досягнень, в країні необхідно формувати будівлі та споруди фізкультурно-оздоровчого призначення для врахування потреб усіх верств населення (фітнес-центри, клуби здоров'я тощо) [11].

У готельно-спортивному комплексі “Вікторія” в м. Донецьк (арх. С. Ільїн, В. Романчиков та ін.) досягнуто триєдиної мети: організація площинних споруд для професійного спорту; формування приміщень для сучасних форм дозвілля і розваг; обслуговування у закладах тимчасового розміщення на рівні європейських стандартів.

Основна складова ансамблю — це п'ять тенісних кортів із трибунами для глядачів на 1170 місць із навісом, санвузлами для глядачів, роздягальнями для спортсменів, із закритим ігровим залом у 36×36 м, двома залами для гри у сквош, басейном із водними атракціонами, сауною, тренажерними залами.

До складу розважального центру входять: більярдна на 4 столи, боулінг на 6 доріжок, казино, ресторан на 120 осіб, вітамінні бари і два кафе. Субліматором молодіжної енергії став зал дискотеки на 100 осіб із мегаалкогольним баром.

Одна з найцікавіших частин комплексу — готель на 39 номерів на 72 місця, де вертикальні комунікації мають оглядові ліфти. Кожен номер пов'язаний з десятиповерховим атріумом із зимовим садом з ширяючими літаками-орігами.

Демократизація суспільства порушує питання формування закладів охорони здоров'я на європейському рівні. Прикладом такого закладу є Міжнародна клініка відновлювального лікування збудована в курортній зоні м. Трускавець у 2003 р. на ділянці, яка характеризується сприятливим мікрокліматом, прекрасним ландшафтом із зручними транспортними та пішохідними зв'язками з центром міста (арх. О. Базюк, О. Дрібнюк, М. Кашло).

В останні десятиліття реконструюються існуючі та споруджуються нові будинки і споруди, призначені для обслуговування населення. Так, у 2003 році був відзначений національною премією у галузі архітектури Південний термінал комплексу станції Київ-Пасажирський Південно-Західної залізниці (арх. С. Юнаков, Н. Хрепа, Т. Малевич та ін.),

вдало об'єднаний з існуючим Київським залізничним вокзалом (арх. О. Вербицький, 1927 р.). Південний термінал має сучасне об'ємно-просторове вирішення і зручну архітектурно-планувальну організацію, що створює комфортні умови для відвідувачів, чому сприяє широке застосування новітніх будівельних матеріалів та технологій.

З метою створення рівних з іншими громадянами можливостей для повноцінної участі у житті суспільства осіб, які мають порушення здоров'я, що призвели до обмеження життєдіяльності (маломобільні групи населення, у першу чергу інваліди), і на основі чинного законодавства України, серед інших заходів соціального захисту передбачається забезпечення їх безперешкодним доступом до об'єктів житлово-цивільного призначення [12]. На жаль, робота з реалізації цього напрямку в нашій країні лише розпочата. До об'єктів, що враховують потреби інвалідів, можна віднести Національний центр паролімпійської і дефлімпійської підготовки та реабілітації інвалідів в Євпаторії, створеного на базі колишнього піонерського табору, та експериментальний проект фізкультурно-оздоровчого комплексу з урахуванням потреб інвалідів для м. Києва (арх. В. Куцевич, О. Кабацький, А. Мороз та ін.).

Розвиток духовності визначає необхідність реставрації, відтворення пам'яток сакральної архітектури, проектування та будівництво сучасних храмів і храмових комплексів. Однак, храми, які будуються сьогодні, часто позбавлені рис сучасності, архаїчні за формою. Це зрозуміло, адже більше 70-ти років ми були позбавлені контактів з релігійним світом і сакральною культурою. Нам треба практично відновити цілий напрямок в архітектурі громадських будівель і споруд — храмобудування. У ВАТ "КиївЗНДІЕП" були проведені дослідження, на основі яких доктор арх. Куцевич В. В. розробив вимоги до проектування християнських (православних і католицьких храмів), мусульманських мечетей, іудейських синагог [13].

Найскладнішою проблемою храмобудування є вирішення художнього образу сакральної будівлі. Справа в тому, що в колишньому СРСР ідеологія воєнничого атеїзму не дозволяла будувати храми, а у середині та кінці ХХ століття українська сакральна архітектура продовжувала розвиватись тільки за межами України, в країнах розселення української діаспори. Там було створено ряд вдалих зразків церковної архітектури православних і греко-католицьких українських храмів [14].

З історії архітектури відомо, що з другої половини ХІХ ст. архітектори найчастіше зверталися до цитування форм історичних стилів у храмобудуванні. Традиції в релігії завжди відігравали важливу роль і в наш час звертання українських архітекторів до традицій національної архітектури після тривалого періоду відсутності практики творення сакральної архітектури є закономірним.

До позитивних прикладів використання традицій у сучасному сакральному зодчестві можемо віднести: церкву Георгія Переможця (арх. Р. Сивенький), якій входить до комплексу нового Південного залізничного вокзалу у м. Києві; собор Св. Трійці на Троєщині у м. Києві

(арх. В. М. Гречина, І. Гречина); Андріївську церкву у м. Вишгороді (арх. Ю. Г. Лосицький); меморіальну каплицю у м. Полтава (арх. М. Крюк); церкву Покрови Пресвятої Богородиці у м. Вінниця (арх. В. Кеда, А. Денисюк, О. Денежкін); Свято-Успенська церкву у Великих Мостах Львівської області (арх. В. Зотов, С. Зотова); проект церкви Покрови Пресвятої Богородиці у м. Боярці Київської області (арх. В. Куцевич).

Крім традиційного підходу до формування сакральних будівель та споруд, у храмобудуванні все частіше з'являються тенденції, де вирішення образу храму ведеться на сучасному рівні, на основі сучасних композиційних прийомів. Цей напрямок характерний використанням новітніх об'ємно-просторових вирішень, архітектурно-конструктивних систем і будівельних матеріалів, збільшенням скляних площин, застосуванням нових засобів монументально-декоративного мистецтва. Як приклади можна навести: церкву Св. Георгія у м. Львів, що поблизу залізничного вокзалу (арх. Р. Сивенький); церкву УГКЦ Покладання Пояса Пресвятої Богородиці у м. Львів (арх. М. Обідняк); кафедральний собор УГКЦ на Лівому березі в м. Києві (арх. М. Левчук, О. Клименко, О. Білогуб); оріоністську церкву УГКЦ у м. Львові (арх. М. Рибенчук); проект кафедрального собору у м. Полтава (арх. В. Куцевич, В. Бельчиков); серію проектів православних і греко-католицьких церков львівських архітекторів О. Матвіїва та О. Боднара.

Слід відзначити, що Україна є багатоконфесійною державою, де крім православ'я і греко-католицької віри, є прибічники римо-католицької церкви, низка протестантських церков, а також ісламу та іудаїзму.

Так, у римо-католиків залишилося багато історичних будівель, які реставруються і в деяких регіонах передаються греко-католикам. Щодо протестантських церков, то слід зазначити про активне будівництво їх в усіх регіонах України. Архітектура протестантських церков відрізняється особливим пуризмом, але формується достатньо вільно, створюючи своєрідне поле взаємного тяжіння, тобто є не простором шанування, а скоріше простором спілкування. До кращих протестантських церков можна віднести Новоапостольську церкву у м. Києві (арх. Г. Шнауфер, ПТАМ "С. Бабушкін"), комплекс Новоапостольської церкви у м. Тернополі (арх. М. Білик, Ю. Дячок) та ін.

Сучасна історія ісламу і мусульман в Україні починається практично лише із здобуттям нею Незалежності. В історичних і сучасних будівлях мечетей традиційні форми залишаються незмінними. Так вирішені молитовно-меморіальний дім мусульманської громади у Києві (арх. О. Комаровський, В. Романов), арабський культурний центр у м. Одесі (арх. М. Повстанюк, Д. Повстанюк, В. Глазирін) та багато мечетей у Автономній Республіці Крим.

Варто зауважити, що на відміну від католицьких та протестантських конфесій, православна церква більш традиційна у відношенні до об'ємно-просторової організації храму, де насамперед визначеними є його складові частини й організація обрядового та вівтарного простору; сюжетна

побудова та композиційні вирішення релігійного живопису, фресок і розписів; релігійна атрибутика; елементи обладнання тощо.

Розвиток нових соціально-економічних відносин, формування новітніх форм діяльності, аналіз вітчизняної і зарубіжної практики проектування та будівництво цивільних будівель і споруд дали змогу визначити важелі, які впливають на організацію їхньої архітектурної типології та образної виразності.

1. *Куцевич В. В.* Архітектура і будівництво: вибір шляху на зламі століть // Будівництво України. — 2003. — № 3. — С. 18–22.
2. *Закон України* “Про дошкільну освіту” // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2001. — № 49. — 259 с.
3. *Закон України* “Про загальну середню освіту” // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 1999. — № 28. — 230 с.
4. *Закон України* “Про освіту” // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 1991. — № 34. — 451 с.
5. *Пособие по проектированию учебных-воспитательных комплексов “Детский сад — начальная школа”* / В. В. Куцевич, Л. А. Филатова, Б. Н. Губов. — К.: Киев ЗНИИЭП, 2003. — 81 с.
6. *Куцевич В. В.* Підприємства торгівлі. Архітектурно-типологічні особливості та нормативне забезпечення їх проектування і будівництва // Будівництво України. — 2009. — № 9–10. — С. 9–15.
7. *Куцевич В. В.* Архітектурно-планувальна організація та питання нормативного забезпечення проектування сучасних готелів // Будівництво України. — 2009. — № 8. — С. 8–13.
8. *Куцевич В. В.* Еволюція формування об’єктів культури та дозвілля // Українська академія мистецтва: Дослідницькі та науково-методичні праці. — К.: НАОМА, 2007. — Вип. 14. — С. 248–260.
9. *Куцевич В. В.* Сучасні кінотеатри: Технологічні та архітектурно-типологічні особливості // Будівництво України. — 2007. — № 5. — С. 2–9.
10. *Ионьчева Н., Назаренко А., Фрюшютц Ю.* Недвижимость развлечений: не хлебом единым // Commercial property. — 2005. — № 2 (18). — С. 30–39.
11. *Куцевич В. В.* Питання проектування та будівництва спортивних та фізкультурно-оздоровчих споруд в сучасних соціально-економічних умовах // Строительство, материаловедение, машиностроение: Сб. научн. тр. / ПГАСА. — Днепропетровск, 2005. — С. 107–111.
12. *Куцевич В. В.* Організація середовища життєдіяльності маломобільних груп населення // Будівництво України. — 2007. — № 1. — С. 19–25.
13. *Куцевич В. В.* Культурні будинки та споруди різних конфесій (посібник з проектування): 2-ге вид., перероб. і доповн. — К.: КиївЗНДІЕП, 2009. — 123 с.
14. *Куцевич В. В.* Храмубудування в населеннях української діаспори. Історія і сучасність // Будівництво України. — 2008. — № 10. — С. 21–28.

ARCHITECTURE OF PUBLIC BUILDINGS IN UKRAINE AT THE BEGINNING OF THE XXI-st CENTURY

Vadym Kutsevych

Annotation. The contemporary directions of the development of the architectural typology of public buildings in new social and economic conditions in Ukraine are observed.

Key words: architectural typology, comfort, accessibility, reliability, stability, architectural and planning organization.